

Al veertig jaar lopen de leden van de Telgroep Engelsmanplaat eens per maand naar hun vogelwachtershut, om de overtuigende vogels te tellen. 'Dit is waarschijnlijk de langst lopende telreeks op het Wad', zegt een van de nestors van de groep, Ron Mes (Haarlem, 1949). 'Maar we worden een dagje ouder hè. Onze groep kan dan ook wel wat vers bloed gebruiken. Zeker 's winters!'

'In de winter is dit echt een pittige tocht!'

De parkeerplaats aan de voet van de dijk bij Wierum is leeg als we op zaterdagochtend, ruim een uur voor laagwater aan komen rijden. Er zijn geen andere wadlopers op weg. De weggegooiden, smerige schoenen die her en der in de bosjes liggen verraden, dat er de afgelopen jaren wel de nodige wadlopers zijn aangekomen op deze 'P'. Ze waren waarschijnlijk van die achteloze toeristen die een incidentele tocht maakten, en dachten dat die grijze prut nooit meer uit hun sportschoenen gespoeld zou kunnen worden. Wadloopveteranen Ron Mes, Harry Smit en Jeroen van Wetten weten beter. We hijsen ons in onze sneldrogende korte broek of surfpak, trekken hoge neopreen schoentjes aan en lopen de dijk over.

Het landschap dat zich aan de andere kant van de dijk kilometers ver voor ons uitstrekt werd door documentairemaker Johan van der Keuken in 1978 prachtig samengevat in twee woorden: Platte Jungle. De hoogteverschillen zijn minimaal, maar een prachtige jungle is het! Erboven zien we een lucht met tenminste vijftig tinten grijs. De Hollandse meesters van toen, en ook de fotografen van nu, of waddenschilders als de Groninger Geurt Busser zouden er wel raad mee weten. In het midden van het tafereel zien we ons doel al staan, op hoge palen: de vogelwachtershut van de Engelsmanplaat.

Als het land zo plat is, en het zicht zo ver, lijkt je doel altijd een stuk dichterbij dan het is. Het eerste stuk van de tocht van een kilometer of zes gaat tussen de oude paaltjes van de landaanwinningswerken, door behoorlijk slappe bodem. We passeren de resten van een scheepje dat langzaam door de tijd wordt opgevreten. De boorden, met grote gaten tussen de stalen spanten, steken een paar decimeter boven de prut uit 'Die ligt hier al zo lang ik mij kan herinneren', zegt Smit. 'De aftakeling gaat blijkbaar héél langzaam.' Wanneer we een kniediep geultje door zijn gewaad, wordt de bodem gelukkig snel zandiger. Het lopen wordt makkelijker. Ruim anderhalf uur later bereiken we de trap naar het vogelwachtershutje.

'De afgelopen tijd is de hut prima te bereiken', zegt Smit. 'Maar het is ook wel eens anders. De dynamiek van zand, wind en stroming kan het landschap in korte tijd enorm veranderen. Er zijn wel maanden geweest dat er na een storm een enorme kuil aan de voet van de trap was gevormd. Dan moesten we eerst iemand naar de eerste trede tillen, die vervolgens een lange loopplank uit de hut kon halen. Dan kon de rest over die plank naar de trap balanceren.'

Het is nog meer dan vier uur vóór hoogwater als we ons met vers gezette koffie in de zon op het balkon van de hut installeren. Op een houten baken, een kleine kilometer naar het noordoosten, zit een Slechtvalk te rusten. Duizenden wadvogels foerageren nog verspreid over een enorm oppervlak van de plaat. Van Wetten richt zijn telescoop daarom eerst maar eens op de vele zeehonden die in de richting van Ameland op enkele droogvallende ruggen liggen. 'Er zitten behoorlijk wat jongen tussen, dus dit zullen waarschijnlijk allemaal Gewone zeehonden zijn. Grijze zien we hier niet heel veel. Die platen staan over een paar uur onder water. De zeehonden gaan dan weer jagen, dus moet ik ze nú tellen.' Meer dan zeshonderd tikt Van Wetten er op zijn handtellertje. In de uren die volgen zien we het water rap opkomen. Op het vlakke wad schuift de grens van nat en droog met een behoorlijke snelheid naar het centrale deel van de Engelsmanplaat. Duizenden 'bontjes', 'drieteentjes', Wulpen, Scholeksters en verschillende soorten meeuwen trekken met de waterlijn mee. Waar de Drieteenstrandlopers grote stukken dribbelen met het opkomende water, vliegen de Bonte Strandlopers steeds een stukje in grote groepen op.

Als opeens de hele massa vogels de lucht in gaat, zoeken de vogelwachters in een reflex naar een boosdoener. 'De Slechtvalk zit nog steeds op het baken!', ziet Van Wetten tot zijn verbazing. Iets verderop zien we de schim die de onrust veroorzaakt: een joekel van een valk met een opvallend trage vleugelslag. 'Een Giervalk?!', oppert Van Wetten. De mannen komen er niet uit. De donkere vogel verdwijnt vrij rap in de richting van Schiermonnikoog.

Als even later de hele groep wadvogels opnieuw de lucht in gaat, blijkt deze onrust te worden veroorzaakt door twee Slechtvalken die met elkaar bakkeleien boven Het Rif, een langgerekte zandplaat net ten noorden van de Engelsmanplaat. En ook nu zit de Slechtvalk van het baken nog steeds op zijn plek. 'Drie Slechtvalken dus! Dat hebben we hier volgens mij nog niet eerder gezien', denkt Smit. Maar wat was die andere, grote valk dan? Voor de zekerheid checkt Mes even later 'waar-

DE KLEI

Wetenschapjournalist Rob Buiten maakt voor diverse media reportages over vogels en vogelaars. In de rubriek 'In de Klei' doet hij voor Sovon-Nieuws verslag van zijn ontmoetingen in het veld. De foto's zijn ook van Rob Buiten.

neming.nl'. Er blijkt geen Giervalk te worden gemeld door andere vogelaars. Even overwegen de tellers om hun waarneming als 'onzeker' in te voeren, maar uiteindelijk laten ze het er toch maar bij.

Door de onrust die de valken met enige regelmaat creëren, wordt het geen makkelijke telling deze dag. Maar in het zonnetje, uit de wind op het balkon van de hut wagen de tellers het niet te klagen. Tegelijk maakt het tegenlicht op het spiegelende wad de telling ook niet per se makkelijk. De schimmen van de Bonte Strandlopers zijn nauwelijks van de Kanoeten te onderscheiden. Ze worden in eerste instantie dan ook als 'boka's' geteld. Pas later, als de zon tientallen graden verder is getrokken, en de vogels zich in het afgaande tij weer verspreiden langs de hut, kan de fractie Kanoeten onder de 'boka's' worden geschat. Het blijken er maar een paar honderd te zijn op 19.000 'bontjes'. 'Maar denk erom dat wadvogels tellen geen keiharde wetenschap is hè', benadrukt Mes. 'Licht mee of tegen, de ene of de andere waarnemer, ...er zit altijd de nodige spreiding in deze gegevens. We moeten het vooral hebben van de lange telreeksen om dat soort variaties eruit te filteren.'

Primitief

Wanneer de vogels - geschatte eindscore: 30.000 van diverse soorten - weer over een groot oppervlak aan het foerageren zijn geslagen, trekken we de laarzen aan voor een wandeling over de plaat. Onderweg naar het baken komen we de resten tegen van een eerder baken. Er steken alleen nog wat houten punten uit de prut omhoog. 'Hier hadden we veertig jaar terug ons eerste onderkomen', vertelt Mes. Je kon er met maximaal drie personen in bivakkeren. Als het hard waaide was het echt stervens koud. 'Op een gegeven moment hebben we de hele binnenkant bekleed met plastic, om de wind uit de kieren te houden', vult Smit aan. 'Dat was met recht primitief.'

De huidige hut dateert alweer uit 1981. Binnen hangt nog een

oude, vergeelde foto aan de wand, waarop Mes een plank in de grond steekt, als teken dat 'hier ongeveer' de beste plek zou moeten zijn voor een goed onderkomen. 'In de loop der jaren hebben we de Engelsmanplaat om ons heen zien afkalven. De laatste broedvogels verdwenen in 1983. Sinds die tijd loopt de plaat bijna bij ieder tij helemaal onder. Tegelijk is het Rif, aan de noordkant van de plaat steeds hoger aan het worden. Er zijn daar inmiddels al de nodige duintjes met Biestarwegras. Sinds 1999 broeden daar ook Noordse Sterns, Vissievers, Dwergsterns en de laatste jaren zelfs Strandplevieren. En ten noorden van dit Rif ligt ook al een tweede zandplaat die heel langzaam vanuit de Noordzee richting het Wad verschuift.'

Waar onder andere Mes en Smit in vroeger tijden door beheerder Staatsbosbeheer werden betaald om in het broedseizoen de Engelsmanplaat te bewaken, zitten er tegenwoordig van april tot september vrijwillige vogelwachters in de hut; iedere week een ander koppel. 'Het valt hier met de verstoringen nogal mee', stelt Mes. 'Het meeste last hebben we de laatste jaren nog van kitesurfers. Die gaan keihard en met hun hoge vliegers creëren ze wat vaker onrust onder de vogels dan bijvoorbeeld zeilers of surfplanken. Bovendien gaan ze zo hard dat het lastig is om ze te stoppen en aan te spreken. Het is toch vooral onwetendheid denk ik. Maar per saldo resulteert hooguit 1 tot 3 % van de bezoeken van boten of surfers echt in een ernstige verstoring.'

Vers bloed

De maandelijkse tellingen van de Telgroep Engelsmanplaat worden bij toerbeurt uitgevoerd door de negen leden van de groep. 'Jij hebt nu mazzel gehad, met een geweldige wandeling naar de hut en heerlijke telomstandigheden. Maar straks, in de winter, is het andere koek. Dan loop je vaak in het stikdonker op de GPS naar de hut. Als het dan ook nog hard waait, en het is koud, dan is het echt een pittige tocht. En dan zit je ook niet lekker op het balkon te tellen hoor', waarschuwt Mes. In de loop van volgend jaar zal beheerder Staatsbosbeheer een nieuwe vogelwachtershut op de plaat zetten. Als het meezit wordt het er een met een hoge kwaliteit dubbelglas, waardoor de ramen niet beslaan, maar je toch ook goed met je telescoop van binnen naar buiten kunt kijken. 'Dat is ook een mooi moment om nieuwe tellers te rekruteren', zegt Mes. 'We kunnen wel wat jonge mensen met telervaring gebruiken. Je moet niet alleen de wadvogelsoorten op afstand kunnen herkennen, je moet vooral ook tegen de barre omstandigheden van de winterse wadlooptochten kunnen. De wadloopvergunning is geen probleem. Een individuele 'C-vergunning' is een kwestie van leges betalen en je hebt er een. Maar tegenover de winterse ontberingen staat ook wel een geweldige beleving. Deze platte jungle verveelt na veertig jaar nog steeds niet.'